

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Digitaliseret efter aftale med Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. PDF-filen er kun til ikke kommercielt brug.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER,

TREDIE RÆKKE,

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

Dr. phil., Præst.

FØRSTE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1874—77.

Om Hvidovre (Ovre ydre eller Nedre-Ovre) Præstekald.

Af **Holger Fr. Rørdam.**

Navnet Hvidovre forekommer, saa vidt vides, først fra Midten af det 17de Aarhundrede ¹⁾; i den ældste Tid hed Byen Aworthæ ydræ ²⁾, senere Offre (eller Oured) ydre eller Nedre-Ovre eller Ovre ved Stranden. Kirken har vistnok før Reformationen hørt under Kjøbenhavns Kapitel, og er, da dette efter Reformationen opløstes, kommen under Vor Frue Kirke ³⁾, til hvilken der af Kirken og Præstegaarden i Ovre senere betaltes en aarlig Afgift eller Pens, ligesom Præsterne i de Sogne, der laa under Universitetets Patronat, betalte og tildels endnu betale en saadan »Pens« til dette. Vor Frue Kirkes tvende Værger (en Professor og en Borger)

¹⁾ »Hvide Ovre« har jeg første Gang fundet nævnet i Acta Consist. for 9 April 1660 (Ny kirkehist Saml. I. 381. Not 83).

²⁾ I Vor Frue Kirkes Necrologium eller Kjøbenhavns Kapitels Sjelmessebog findes under 4de Maj en Notits, som det synes fra det 14de Aarh., om at Ebbo Jonæsons Aartid skulde holdes for en Fjerding Jord i Aworthæ ydræ, som han havde givet til Kirken eller Kapitlet (Nielsen, Kbhvns Diplomatarium II, 10).

³⁾ I en kjøbenhavnsk Jordebog fra 1581 bemærkes om Ovre ydre Præstegaard og Kirke: »er forneffnde gaard och kircke aff thet commun godtz, som er lagdt til vor Frue kircke« (Kbhvns Diplomatarium I, 508, jfr. 503—4). Commungods kaldtes sædvanlig Kannikernes Fællesgods ved Kapitlerne. Inden det anførte Skrift var udgivet, havde jeg i Kbhvns Univ. Hist I, 698 udtalt som min Formodning, at Ovre Kirke før Reformationen har hørt under S. Clemens Kirke i Kbhvn, hvorpaa et af Kannekepræbenderne sammesteds var grundet.

vare altsaa Ovre Kirkes Patroner og havde ialfald formelt Kaldsretten; men da Universitetets Konsistorium (»Rektor og Professorer«) atter vare Vor Frue Kirkes Patroner, gik det faktisk saaledes, at dette Kollegium som oftest umiddelbart udøvede Kaldsretten, hvad efterhaanden har virket til, at Hvidovre Kirke er bleven betragtet som tilhørende Universitetet, skjønt den egentlig tilhører Vor Frue Kirke.

Den første Præst, vi kjende her, var Hr. Mats, om hvem det i Vor Frue Kirkes Regnskab for 1560—1 bemærkes, at Hr. Mats havde af Ovre ydre Kirke betalt 2 Pund Byg, 2 Lam og 2 Gjæs. I samme Regnskab for Aaret 1568—9 bemærkes, at Hr. Mats af Ovre ydre intet havde ydet, og at han var død i samme Aar¹⁾.

Det er os ikke bekjendt, hvorledes Præsteembedet er blevet besørget i de nærmest følgende Aar. Nogen egen Præst kan der ikke have været, da det omtales, at Præstegaarden laa øde, indtil Rentemester Jakob Beck fik den og mere af Vor Frue Kirkes Gods i Ovre ydre, og lod Præstegaarden opbygge, idet han vistnok brugte den som Avlsgaard og satte en Bonde paa den²⁾. Ved Henvendelse til Kongen opnaaede Hr. Hans Lavritsen, ældste Kapellan ved Vor Frue Kirke, at Hvidovre Sogn i Aaret 1573 blev annekteret til det første Kapellani ved Frue Kirke. Det kongelige aabne Brev herom lyder, efter Originalen paa Pergament i Konsistoriets Arkiv, som følger:

Wij Frederich thend Anden med Gudtz Naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis Koning, Hertog vdj Slesuig, Holstenn, Stormarn och Dytterschenn, Greffue vdj Oldenborg och Delmenhorst, Giøre alle witherligt, att wij aff wor synnderlig gunst och naade, saa och paa thett thend eldste Capelann saa möggitt thess rugeliger och bedre kunde vnnderholdis. haffue vndt och tilladt, och nu med thette wortt obne breff vnnde och tillade, att Offuer ydre sogenn i Smørum-

¹⁾ Rørdam, Kbhvns Univ. Hist. IV, S. 148. 154.

²⁾ Se nedenanførte Kgbr. af 11. Jan. 1574, sammenholdt med Kbhvns Diplomatarium I, 503—4 og 508.

herritt maa och schall her effther althidt were och bliffue anixeritt till for^{ne} wor Fruekiercke her samestedtz, oc then eldste Capellan till samme wor Fruekiercke schall maa vpbere all presteren, thiende och andenn Deel af for^{ne} Offuer ydre sogenn, och thet haffue, nyde, bruge och beholde till hans Vnderholdin^{ge}. Dog schall hand werre forpligt att giøre Sognefolckiitt thend tilbørlig thieniste inden kierckenn och wdenn, som en Sielesørger sinne Sognefolck plictig er. Thij forbiude wij alle, ehuo som helst the ere eller were kunde, serdelis wore fogither, Embitzmend och alle andre, for^{ne} Capellann her emod paa for^{ne} presterenthe, thiennde eller andenn deell aff for^{ne} Offuer ydre sogenn, effther som for^{vitt} staaar, att hindre eller j nogre maade forfang att giøre. Vnder wor Hyllist och Naade. Giffuitt paa wortt slott Kiøpnehaffn. Thennd xxiiij Augusti Aar etc. Mdxxiij. Wnder wortt Siignett. Friderich.

Paategnet: Vdi all vnderdanighed oc ydmyg devotion lest den 29 Junij 1666 ¹⁾.

Det lader til, at Hr. Hans Lavritsen i den første Tid har haft Vanskeligheder at bestaa, inden han ret kom i Besiddelse af Kaldet, baade fordi Vor Frue Kirkes Værger, uden hvis Samtykke han havde opnaaet denne Begunstigelse af Kongen, vare misfornøjede dermed, og fordi Jakob Beck endnu var i Besiddelse af Præstegaarden. Disse Vanskeligheder lykkedes det ham dog at overvinde, idet han opnaaede følgende ny Kongebrev, hvorved han end yderligere sikredes i sin Stilling:

Wij Frederich thend anden mett Gudtz Naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis Konning, Hertug vdj Slessuig, Holsten, Stormaren och Dytterschen, Greffue vdj Oldenborg och Delmenhorst, Giøre alle witterliggt, att oss elsk^e hederlig mand Her Hans Lauritzen, Capellan thiill wor Froe Kiercke her vdj wor Kiøpsted Kiøpnehaffn, for oss haffuer berett, att vdj Offre ydere Sogen skall liigge en gaard, Jacob Beck lod

¹⁾ Denne Paategning skriver sig fra den Tid, da Hvidovre hened hundrede Aar efter atter blev forenet med det første Kapellani ved Vor Frue Kirke.

opbygge aff øde, som kaldis prestegaarden, och same gaard haffuer werett holden for en prestegaard, ther presten bode och residerede hos kiercken samestedtz, som hand och saa beuiste med nogen thingswinder, huor paa hand beklager sig nu att skee forhindring. Tha efftherthj wij nogen thiidtt siiden forleden haffuer giortt thend forordning och skiick, att thend elste Capellan j for^{ne} wor Froe Kiercke althiidtt her effther skall giøre thieniste vdj for^{ne} Offre ydre sogen, och wortt breff wij om samme Capellans vnderholding vdgiiuffuett haffuer, lyder och formelder, att hand for samme sin thieniste skall nyde och beholde all prestethienden, presterenthen och anden deell, som falde kand och prestenn bør att haffue ther vdj Sognett: haffuer wij aff wor synderlige gunst och naade vndtt och thilladtt, och nu mett thette wortt obne breff vnde och tillade, att for^{ne} Her Hans Lauritzen maa bekomme for^{ne} gaard vdj Offre ydre och thend haffue, nyde, bruge och beholde quitt och frij for hans rette prestegaardtt, saa lenge hand er j samme thieniste. Thi forbiude wij alle, ehuo the helst erre eller were kunde, serdelis wore fogder, Embidtz-mend, Kierckewerge och alle andre, for^{ne} Her Hans Lauritzen her imod att hindre eller vdj nogen maade forfang att giøre, vnder wor hylliste och naade. Giiffuett paa wortt Slott Kiøbenhaffn thend xj dag Januarij Aar etc. Mdlxxiiij. Vnder wortt Signett.

Friderich.

Orig. i Konsistoriets Arkiv, Pakken Nr. 168.

Ved dette Brev opnaaede Hr. Hans Lavritsen, som det synes, at den ellers sædvanlige Afgift af Kaldet til Vor Frue Kirke bortfaldt for hans vedkommende, og da Jakob Beck samme Aar døde, kom han i uhindret Besiddelse af Præstegaarden, som han fæstede til en Bonde, da han jo ikke selv kunde bebo den ¹⁾. I Kjøbenhavns Jordebog for 1581 bemærkes nemlig: »Her Hans Lavritsen, Kapellan til Vor Frue

¹⁾ Han maa forøvrigt ogsaa som Kapellan ved Frue Kirke have haft Avlsvæsen, da vi i Kirkens Regnskab for 1571—2 finde følgende Post: »Gjorde vi Hr. Hans Kapellan en Hjælp til at bøde sin Kornlade med — 6 Mark. I Aaret 1592 omtales det, at Hans Lavritsen,

Kirke her sammesteds, 'annammer Renten af den Gaard i Ovre ydre, som Jens Olsen ibor (Præstegaarden), og af Ovre ydre Kirke, som han bekom Kgl. Majestæts Brev paa, som er udgivet Anno 1573, foruden al Rettergang. Thi Kirkeværgerne til Vor Frue Kirke, Mester Claus Lauritsen (Skavbo) og Simen Surbeck, vare ikke nærværendes derhos tilstede, og de ikke vare stevnede for Kongl. Maj. derom i Rette at møde og ej deraf noget vidste».

Som Sognepræst i Ovre ydre underskrev Hans Lavritsen 1584 Fuldmagten, hvorved Præsterne i Sokkelunds Herred bemyndigede nogle af deres Medbrødre til at hylde Prinds Christian¹⁾. Om hans Levned og Virksomhed, der mest knytter sig til Kjøbenhavn, skal forøvrigt ikke her tales, da det er fremstillet andensteds²⁾. Da han døde den 22de Oktober 1596, toge Professorerne intet Hensyn til Kongebrevet af 1573, hvorved Kaldet var annekteret til Frue Kirkes første Kapellani — det var jo ogsaa udstedt uden deres Samtykke — men bestemte, at en ældre, trængende Academicus, den forhenværende Kommunitetsprovst Christen Nielsen (Sulderup) skulde have Ovre Præstekald. Den 10de November 1596 vedtoges dog for en Ordens Skyld i Konsistorium, »at Præsten til Ovre skal have Kald af Kirkeværgerne til Vor Frue Kirke, og derudi sættes, at Sognepræsten til Vor Frue Kirke har bevilget det«³⁾. Man maa imidlertid være bleven betænkt paa, at Sognepræsten til Vor Frue egentlig ikke havde noget med Ovre Kald at gjøre, thi i Kaldsbrevet, som herefter skal anføres, er det ikke hans men det akademiske Senats Samtykke, der paa-beraibes⁴⁾:

Prædikant til Vor Frue Kirke, og Mads Olsen i Risby, Herredsfoged til Smørum Herreds Ting, havde Smørum Kirketiende i Fæste af Universitetet (Dokum. i Konsist. Arkiv, Pakken Nr. 122).

¹⁾ Ny kirkehist. Saml. IV, 405.

²⁾ Rørdam, Kbhvns Univ. Hist. II, 745—7.

³⁾ Ny kirkehist. Saml. I, 62.

⁴⁾ Brevet meddeles efter en Afskrift i Konsistoriets Kopibog i Kvart fra 1594 til 1600, Fol. 81.

Christen Præpositi Kaldsbreff.

Anders Krage D. oc Christoffer Mogenssen, forordinerede Kirckeuerge thill vor Frue Kircke i Kiøbenhaffn, kiendis oc giør vitterligt for alle, att efter Gud alsommøetigste ved døden haffuer bortt kalled Salige Hederlig oc vellert Mand M. Hans Lauridzøn, fordm Sogneprest thill for^{ne} vor Frue Kirckes Sogen, kalled Offre Ydder, da haffuer vi nu med samt Rectoris oc Professorum, som for^{ne} vor Frue Kirckis rette Patroners, fuldbyrd oc sambtycke kalled denne neruerende hederlig oc vellert Mand Christen Nielsson, att skulle verre oc bliffue her efter forordinered Sogneprest thill for^{ne} Offre Kircke oc Sogen, dog att hand vdj saadan kircke thieniste oc verdige kald skicker sig med lerdom oc leffnit som en retsindig gudfryctig Sielesørger oc gudsordis thienere egner oc bør vdj alle mode. Thill vindisbyrd er dette voris Segell oc hender her neden trøgt oc vnderschreffuit. Actum den 11 Novembris 1596.

Faa Aar efter var Hr. Christen Nielsen paa Grund af Blindhed uskikket til selv at forestaa Præsteembedet. Der var nu Spørgsmaal om enten at lade ham antage en Kapellan eller at ansætte en ny Præst. I den Anledning forefaldt følgende Forhandling i Konsistorium den 11te April 1599: »Fire Mænd af Ovre gav for, at efterdi de skulle nu have en anden Sognepræst, Professores vilde forsyne dem med en god Sjælesørger. Bispen berettede, hvor vidt han haver handlet med Hr. Christen om en Kapellan. Og det er kommet saa vidt, at Bispen haver ladt det til Hr. Christen selv, hvorledes han kan forlige sig med en Kapellan. Bønderne begjærede Hr. Erik (Andersen, Kapellan ved Vor Frue Kirke) til deres Sognepræst. Bispen mener, at han kunde ikke vare begge Kald baade her og der«. Resultatet blev, at »om Hr. Erik blev slet udslaget (afslaaet), efterdi Øvrigheden har tilforn overvejet den Lejlighed, at denne Kapellan kan ikke forvalte baade Tjenesterne. Alting skal opstaa til paa Søndag, saa skal de høre en, som Bispen agter at sætte til Kapellan«. I over tyve Aar blev Ovre ydre Præstekald nu betjent af Hr.

Christen Niensens vexlende Medtjenere. I en gammel Optøgnelse ¹⁾ angives disse saaledes:

1. Hr. Rasmus Nielsen, til Helsingborg befordret ²⁾.
2. Hr. Bertel Nielsen.
3. Hr. Peder Ware ³⁾.
4. Hr. Peder Jensen, som siden blev Sognepræst til Hersted østre og Hersted vestre ⁴⁾.
5. Hr. Jacob Nielsen, siden til Lyngby ⁵⁾.
6. Hr. Svenning Jensen Morsinus, siden 7. Decbr. 1615 til Herløv ved Frederiksborg ⁶⁾.
7. Hr. Peder Nielsen, siden til Vallensbæk.

Den sidste Kapellan, som Hr. Christen Nielsen havde, er dog ikke nævnt paa denne Liste; han hed Hr. Christen, og han blev — til stor Plage for Eftermændene — ved Kaldet lige til 1626 ⁷⁾. Om Sognepræsten Hr. Christen Nielsen selv henvises til de Efterretninger om ham, som de tidligere meddelte Uddrag af Acta Consistorii indeholde ⁸⁾. Heraf fremgaar, at han døde den 21de Oktober 1620 ⁹⁾,

¹⁾ Mussenli Catalogus past. Sielandiæ, Hdskr. i Gl. kgl. Saml. 2990. 4to.

²⁾ Han kan ikke være bleven Sognepræst, men vel residerende Kapellan i Helsingborg.

³⁾ Formodentlig den foran S. 322 og 350 nævnte Petrus Vardensis. Som Kapellan i «Ovre ved Stranden» underskrev han sig 1608 paa Fuldmagten i Anledning af Prinds Christians Valg: Peder Nielsen Wore (Ny kirkeh. Saml. V, 150).

⁴⁾ Angives at være bleven Præst i Hersted 1610, døde 1658 (Wiberg, Alm. Præstehist. I, 617). Han underskrev dog endnu 1610 Hyldingsfuldmagten som Kapellan i Ovre (Ny kirkeh. Saml. V, 150).

⁵⁾ Angives at være bleven Præst i Kongens Lyngby 1611, døde 1618 (Wiberg, II, 343).

⁶⁾ Forekommer blandt Vidnerne, som D. Hans Povlsen Resen 1614 førte mod M. Oluf Kock (se foran S. 590. 593). Han døde som Præst i (Nørre) Herlev 1655 (Dahl, Hist. Efterretn. om Frederiksborg Skole. I, 13).

⁷⁾ Om denne henvises til Udtogene af Acta Consist. foran S. 446—7, 456, og til Ny kirkehist. Saml. I, 360—1.

⁸⁾ Se foran S. 393—4. 418. 420—1.

⁹⁾ Ved en Misforstaaelse har jeg i Ny kirkehist. Saml. I, 355 Not. 6 udtalt mig for, at han allerede afgik 1599.

og at Kaldet først besattes igjen efter at have staaet ledigt i tre Fjerdingsaar. Til hans Eftermand valgte Konsistorium en Islænder ved Navn Thorlak Thorkilsen, uden Tvivl den første Islænder, der efter Reformationen har haft præstelig Ansættelse her i Landet. Han havde i mange Aar opholdt sig ved Universitetet, da han den 30te Avgust 1617 fik Tilladelse til at oprette en privat Skole i Kjøbenhavn. Herom indeholder et Vidnesbyrd, han samme Dag fik af Konsistorium, følgende: Thorlak Thorkilsen Islænder var fremkommen for Rektor og det akademiske Senat og havde begjæret fremdeles at være under Universitetets Jurisdiction og nyde Privilegier og Friheder som en anden Student, og derhos at maatte holde en liden Børneskole. »Herpaa gav Rector og Professores til Svar, at de ikke vilde slaa Haanden af ham, men vilde holde ham fremdeles under deres Forsvar og lade ham nyde Studenternes Privilegier og Friheder, saa længe han er borgerlig Handtering ubevaret og ikke søger borgerlig Næring, hvorover andre, som skatte og skyldte her i Byen, kunde besværes; men holder sig som andre, der nyde Universitetets Frihed. Dernæst blev det tilstedt ham at holde dansk og latinsk Skole, dog saa at han ikke længer holder de Børn, som lære Latin, under sin Disciplin og Lærdom, end de kunne deres Declinationes og Conjugationes i nogen Maade, saa at de siden kunne lære deres Donat fuldkommeligen i den store ordentlige Skole«¹⁾. — Det er dog rimeligvis ikke gaaet meget glimrende med denne Forberedelsesskole, sligt var den Gang noget temmelig fremmed. Thorlak Thorkilsen modtog derfor med Glæde Professorernes Tilbud om at blive Præst i Ovre ydre, saa ringe Kaldets Indtægter end vistnok var, da det Tilskud, Formanden paa Grund af sin Svaghed havde haft af Kirken, faldt bort, medens hans Kapellan fremdeles skulde underholdes af Kaldet, saa længe til han fik anden Ansættelse²⁾. Efter at have »ladet sig

¹⁾ Kbhvns Diplomatarium. I, 592—3. Jvfr. Act. Consist. 30. Avgust 1617.

²⁾ Se A. C. 11. Juli 1621, foran S. 418.

høre af Menigheden blev Thorlak Thorkilsen kaldet den 20de Juli 1621, hvorpaa han samme Dag udstedte følgende Revers til Universitetet ¹⁾:

Jeg Thorlack Thorkilldsen Islender kiendis medt dette mitt aabne breff, att efftterdj hederlige oc høylærde Mænd, Rector och menige Professores i Kiøbenhaffns Universitet, haffue aff den Rett oc Rettighed, som de paa Vor Frue Kirkes Vegne haffue, vdvalltt, kaldett oc stadfest mig thill en Sogne-Prest i Ouffre ydere: da haffuer ieg loffuidt oc thilsagdt, oc nu med dette mitt Breff loffuer oc thillsiger dennom, adt ieg, forwden Siugdum eller Alderdom mig betager, mett all Flijd schall prædicke oc lære dett hellige Evangelium wden all forsømmelse. Disligeste rettelligen handle oc tractere de høyværdige Sacramenter, oc giøre Almuen all anden thieniste inden oc wden Kirken, som en Sognepræst med rætte er sijn Almue oc Sognefolck pligtig efftter Ordinantzens Liudelse, saa der ingen schall haffue mig schellig adt beschylde entten vdj Lærdom eller Lefnitt i nogen Maade. Oc der som ieg findis adt giøre imod nogen af disse for^{ne} Vilkaar, da schal mitt Collatz Breff forbrudt være, oc de høylærde i Universitetet schulle daa strax haffue fuldmact forwden all giensijgelse adt indsette en anden lærd oc from Dannemand vdj mijn Sted. Thill ydermere vidnisbyrd, adt ieg denne mijn beplictellse i alle maade wbrødelig holde vil, haffuer ieg trycktt mitt Signet her neden for oc med egen haand schreffuitt oc vnderschreffuidt. Kiøbenhaffn den 20 Julij Anno 1621.

Thorlach Thorchillsen Islender.

Egen Handt.

Efter at være ordineret af Biskop Resen den 2den August 1621, tiltraadte Hr. Thorlak Præsteembedet i Hvidovre. Hans Virksomhed blev imidlertid kun saare kortvarig, da han allerede døde i Januar 1622²⁾. Af Hensyn til hans efterladte Enke lode Professorerne nu Embedet henstaa

¹⁾ Efter Originalen i Konsist. Arkiv, Pakken Nr. 168.

²⁾ Gl. kgl. Saml. 2990. 4to. A. C. 16. Jan. 1622, se foran S. 421.

ledigt i to Aar¹⁾, inden de kaldte den hidtilværende Komunitetsprovst Thor Rasmussen til Embedet, som følgende Kaldsbrev viser:

Rector och Professorer udi Kiøbenhaffns Universitet kien-
dis och giøre witterligt for alle medt dette vort obne breff,
att efter Gud allsommechtigste haffver ved Døden bortkaldett
S. Hederlig och Vellerdt Mand H. Tollack Iislender, forðum
Sognepræst til Ovffre Kirchesogne ved Stranden: da haffve
vi lovffligen der thill kalldet, och nu fuldkommelig thill for-
bemelte Kalld kallder hederlig och vellærd Person Thoer
Rasmussønn, adt verre en Guds Ords Tienere och Prædikant,
och saaledis att prediche och lære Guds sande Ord och ad-
ministrere die høyværdige Sacramenter, som en retsindig
Præstemand efter Ordinantzens liudelse egner och vell an-
staaer. Disligeste schall hand schickeligen inden och uden
kirchen sig saaledes i Liff, Leffnet och Lærdomb forholde,
att ingen kand haffve sig billigen offver hannem at beklage.
Och schall hand for saadan sin Tieniste oppebære thill Lønn
Thiende och all anden Rettighed, som en Sognepræst bør
och herthilldags bekommit haffver. Dog schall hand sigh
intet bevare medt den kirche haffre Jord. Skall hand ochsaa
beholde och belønne Capellanen H. Christen med den sæd-
vanlige Lønn, indtill saa lenge at samme H. Christen med
en anden bestilling forsørget vorder. Och hves saa er, att
Kong. Maytz. naadigst thill sinds bliffver at legge thill forb^{te}

¹⁾ Jvfr. Ny kirkehist. Saml. I, 355. Til denne Tid hører sikkert føl-
gende Optegnelse, som jeg har fundet i Geh.-Ark., og som vistnok
er fremkommen i Anledning af det ovenfor S. 419 omtalte Mage-
skifte af Frue Kirkes Jordegods:

Om en Præstegaard i Offre ydre, som er fornøden.

Aff Stixbogen: Haffuer Kiercken en flerding iord, Mickel Peder-
sen ibid. bruger nu, oc kand der til saaes to pund korn; skylder
aarligen it pund byg til Offre kircke. En iord, for^{ne} Mickel Pedersen
bruger, kaldtis en stund Præste Jorden, oc kand der i saaes i alle
vaang fire pund byg 5 sklepper. Havre atten tønder. Eng fyrrtieve
oc fire les. Skylder aarligen til vor Fru Kircke to pund byg.

Udenpaa: Bispens fortegnelse om nogen Preste Jord y Offre,
som hand meente lcke kunde magskiftes till Kongen; formenis
tilforne at haffue werit preste gorden.

Ouffre Kalld den Nye Kirche udj Forstederne vden Vestre och Nørre Porter, och vi derpaa bekomme aff Hans Maytz. fuldmacht och frihed: da schall forb^{te} Thoer Rasmussen ochsaa betiene samme kirchekalld vdj Forstederne, och bekomme all den Lønn, som der thillagt bliffver. Och schall hand derimoed, all den stund hand saadan tieniste udj Ouffre eller Forstederne forstaaendis worder, verre Rectori och Universitetit som sin rette Øffrighed hørig och lydig, och dennem icke med moetvillighed eller wschichelighed forachte eller fortørne i nogen maade. Thill ydermere vidnisbyrd haffuer wi trycht Rectoris Zignete hernenen under. Giffvit i Kiøbenhaffn den 8 Januarij Anni M. DCXXIII¹).

Den 22de Januar 1623 blev Thor Rasmussen ordineret. Snart maatte han dog dele sin Virksomhed i Hvidovre med Præsteforretninger ved et Kapel, der laa paa Kirkegaarden udenfor Kjøbenhavns Nørreport, og den 27de April 1625 udnævntes han tillige til Præst ved den ny Kirke, som agtedes opført sammesteds²). Inden denne Kirke blev færdig, kaldtes han imidlertid 1627 til Generalprovst paa Gulland og Sognepræst i Visby, hvor han faa Aar efter døde af Pest (den 19de Avgust 1631) kun 41 Aar gammel. Paa Gulland roses han som »en lærd, veltalende, nidkjær og i sit Embede gavnlig Mand«³). — I hans Embedstid blev Hvidovre Sogn udvidet ved Henlæggelsen af en Del Beboere af »Birket« (om hvilket Jurisdiktionsinddelingerne »Kjøbenhavns nordre og søndre Birk« endnu minde) til denne Kirke. Disse havde hidtil sognet til Frue Kirke. Men da denne Forbindelse havde forskjellige Ulemper, navnlig den at der af Mangel paa Plads ikke kunde anvises dem faste Stolestader, og at disse Bønder derfor, naar de kom til Staden om Søndagen, forsømte Kirken og slog sig til Drik, saa

¹) Orig. i Konsistoriets Arkiv, Pakken Nr. 168. Vedlagt findes Thor Rasmussens Revers af samme Dag, hvorved han forpligter sig til at holde alle de i ovenstaaende Kaldsbrev indeholdte Punkter.

²) Herom findes nærmere Oplysninger i Ny kirkehist. Saml. I, 355 flg.

³) Lemke, Visby Stifts Herdaminne, S. 28—9.

udgik der den 28de Oktober 1625 kgl. Befaling til Universitetet om at anvise dem en anden belejliger Kirke, idet der dog bemærkedes, at Bønderne fremdeles, som forhen, skulde yde Tiende til Sognepræsten ved Vor Frue Kirke ¹⁾. I den Anledning skrev denne Kirkes Værg, D. Claus Plum, følgende Brev til Universitetets Rektor, der paa Grund af Pesten dengang opholdt sig i Roskilde med de fleste af Professorerne ²⁾:

Salutem et Obsequium.

Mag. Dñe Rector, Fautor et Collega honoratissime. Nest all wenlig Helsen Eder nu och althid forsent med Gud wor Herre, samptt thilbørlige thacksigelse for alle Ehris beuiste welgierninger. Kand Jeg E. Mag. wenligen icke forholde, att ieg vdj dag effter E. Mag. och Clariss. Dominorum Collegarum begiering haffuer offuerantwortett Welb. Mogens Kaas ³⁾ dett Kongebreff, I mig thilsentt, som lydde vdj same mening som woris, allene att hand skulle haffue Indseende, att Birkens Bønder bliffue lagde thill en aff woris Kirker, som nest och best dennem wor beleiligt, huorfaare hand sig præsenterede att wille lade bønderne samble och saa thage mig med sig, saa snartt ieg fick igien fuld besked fra eder, och saa lade baade sitt och woris [breff], om eder saa syntis, for menige Sognemendene og Sognepresten lese, saa dett noch skall bliffue bestillitt. Huad sig nu Kirken anlanger, thill huilken bønderne skulle leggis, synes Dño Episcopo och mig best att were Owre kirke, effterdj bønderne allerede icke allene freqventerit, men och deris begraffuelser paa same Kirgaard hafft haffuer, der thilmed effterdj altera causa negotij er, att bønderne icke skal foraarsagis thill drick, som wid den Ny Kirkis gard lige saa well kand ske, som den wor vdj byen, forvden att Ovre Kirke er re ipsa Walby och Wirsloff nermere end den Ny Kirke. Huad sig ellers Asserationen paa thienden anlanger, da synis mig saa well som ochsaa Dño Episcopo, att wj saa well som Presten jo er

¹⁾ Ny kirkehist. Saml. I, 356, Not. 10.

²⁾ Orig. i Konsist. Arkiv, Pakken Nr. 168.

³⁾ Lensmand paa Kjøbenhavns Slot.

der med noksom forwaritt, och ere glade, att wj haffuer fangitt saa god resolution. Gud giffue wj motte ochsaa faa saa god besken om woris dont med Borgemester och Raad. Dñus Epicopus er self forwentendis thill Roskyld vdj Aften om dj penge som skall laanis thill Hans Mayt. Jeg forstaar, alle Professores skall icke anmodis, men alene nogle faa, som doch kand werre en ringe hielp. Gud hielpe oss, saa bliffuer wj hiulpen. Ellers Mag. Dñe Rector paa denne thid intett vden E. M. cum reliquis Dñis Professoribus, vxore et familia Gud allermechtigste befalitt thill liff och Siell, wenligen bedendis, E. M. dennem alle paa mine wegne wenligen wille helse. Giffuitt vdj Kiøbenhaffn den 5 Novemb. Anno 1625.

E. M. W. T.

Claus Plum, Egen handt.

Post scriptum.

Kiere gode Mag. Dñe Rector, kand Jeg eder ikke forholde, att Hans F. N. Breff lyder ickun allene paa dj bønders thiende vdj Birket, och icke paa Ladegorden och huis som aff Kong. May^{tz} Kornloff^t vdleffueris, huor om ieg well althid fornummen dett største difficultet att skulle bliffue. Giøris derfaare høylig fornøden, att der anholdis om ett seer breff derpaa, och synderlig nu mens i haffuer Dñum Episcopum der, som ex Ordinatione er obligerit præsternis rente at forsuare. Vale.

Udskrift: Mag^{co} Dño Rectori Dño Mag^{ro} Christiano Longomontano Regiæ Acad. Hafn. Professori ac Mathematico celeberrimo, Fautori atque Collegæ meo honoratissimo.

Resultatet blev i Henhold til det her gjorte Forslag, at Bønderne i Valby og Vigerslev bleve henlagte til Hvidovre Sogn. Den 18de November s. A. svarede Professorerne i Roskilde nemlig Plum bl. a.: »Vi ere vel tilfreds, at Bønderne blive henviste til Ovre udaf de tvende Aarsager, Dn. Doctor haver i sin Skrivelse angivet« ¹⁾.

Efter M. Thor Rasmussens Forflyttelse til Gulland, kaldte Rektor og Professorer den 26de September 1627

¹⁾ Konsist. Kopibog II, 203.

den hidtilværende Præst ved Kjøbenhavns Tugthus, Hr. Peder Nielsen Sæby, til Sognepræst i Hvidovre. I hans Kaldsbrev bemærkes, at han skulde have den Løn, som af Arildstid har ligget til Præsteembedet, »dog hvis Birkets Bønder anlanger, som ellers haver ligget til Vor Frue Prædikestol udi Kjøbenhavn og for nogen Tid er lagt til Ovre Kirke, skal han alene have af dennem at nyde, hvis som falder inden Kirkedøren, efter Kgl. Majestæts derom udgivne Forordning«¹⁾. Den 14de Juni 1628 kaldtes Hr. Peder Nielsen Sæby tillige til tredie Kapellan ved Vor Frue Kirke og til Præst ved den ny Kirke udenfor Nørreport. Men han døde allerede efter et Aars Forløb i Juli 1629²⁾.

Hans Eftermand i det tredobbelte Embede blev Peder Nielsen Slagelse, hvis Kaldsbrev som Sognepræst i Ovre er udstedt den 20de Avgust 1629. Efter hans Død, Pintsedag (9de Juni) 1644, kaldtes M. Peder Iversen Munck den 9de Juli samme Aar til Sognepræst i »Nedre ovre« og til den ny Kirke udenfor Nørreport samt til tredie Kapellan ved Frue Kirke. I den Revers, han samme Dag udstedte, bemærkes ligesom ved tidligere Lejligheder, at han skulde have »al præstelig Rente af Ovreby, men af Valdby og Vigerslev kun hvad der faldt inden Kirkedøren«. Da M. Peder Munck efter ti Aars Embedsvirksomhed døde den 5te Avgust 1654³⁾, blev Bent Olufsen (Hallandus) den 20de Avgust s. A. hans Eftermand i de forbundne Embeder. Om alle disse Mænd henvises til de udførligere Efterretninger om dem i Afhandlingen om Christian IV's Kirke

¹⁾ Orig. i Konsist. Arkiv, Pakken Nr. 168. Vedlagt findes Præstens Revers til Universitetet af samme Dato.

²⁾ Ny kirkehist. Saml. I, 370.

³⁾ Denne Præst fik ved Kgbr. af 16de Avgust 1653 Halvparten af Kongetienden af Ovre ydre By (Sjæll. Reg. 23, Fol. 423). Hans Andragende, hvori han fremstiller sine ringe Vilkaar (dat. 14. Juni 1653), findes i Geh-Ark., Aflev. fra Justitsministeriet, Skab 9, Pakken 125.

udenfor Nørreport ved Kjøbenhavn (Ny kirkehist. Saml. I). Her skal kun bemærkes, at den sidstnævnte Præst fik strænge Vilkaar, da den ødelæggende Krig med Sverig hærjede Landet. Først nedbrødes den ny Kirke udenfor Nørreport (11te Avgust 1658) og alle de til Sognet hørende Bygninger sløjfedes. Da Svenskerne kort efter lagde sig om Kjøbenhavn, udelukkedes Præsten fra sit Sogn Hvidovre, hvis Kirke snart efter blev nedbrudt af Fjenderne, og endelig blev der gjort ham Vanskeligheder ved at faa den Smule Løn, han havde som tredie Kapellan ved Frue Kirke¹). Under disse Forhold kunne vi ikke undre os over, at han efter Krigen søgte at faa sit Kald restitueret²). Blandt andet bemærkes i Acta Consist. 28. Juni 1660, at Hr. Bent Olesens Begjæring blev læst »om Kirkens Gaard og Grund udi Hvideovre, at den ham til en Præstebolig maatte forundes, hvorpaa blev svaret, at dersom Hr. Bent kan selv mage det saaledes med Bonden, som Gaarden fæstet haver, at han den vil quittere, da vil Universitetet vel bevillige Hr. Bent den for sædvanlig Landgilde.« Rimeligvis har den egentlige Præstegaard, som længe ikke havde været beboet af Præsterne, da disse havde boet ved Kirken udenfor Nørreport, været nedbrudt under Krigen. Dette synes ogsaa at fremgaa af følgende Notits i Acta Consist. for 10. Oktober 1660: »Besluttedes, at Hvidovre Kirkes Bygning strax skal foretages og inden Vinteren forfærdiges, om det nogenledes kan være muligt, med mindre

¹) A. C. 13 Juni 1660: »Eftersom Hr. Bent Olesen havde beklaget sig hos Magn. Rector, at de Penge — 12 Current Daler — som han af Kapellanerne her i Byen skulde haft til Philippi-Jacobi Dag næst forleden, vare hannem ej endnu betalte, og havde begjæret Rectoris Befordring derudi hos de to Kapellaner til Vor Frue Kirke, da blev Peder Muus (Pedel) nedsklkket af Rector og Professores til M. Søren (Lauritsen) og M. Richard (Northus) med Begjæring, at de sig med deres Anparts Betaling vilde beqvemme og Hr. Bent ej for længe dermed opholde, eftersom han nu mere end nogen Tid tilforn samme Penge behøver.«

²) Se herom Ny kirkehist. Saml. I, 381.

Menigheden denne Vinter over kan behjælpe sig i det Hus, som af Præsten Hr. Bent er opbyggt. Kirken skal bygges paa det Sted, som den tilforn stod, og hvis af Muren som endnu staar, dertil at bruges, med hvis Sten og Kalk, som der findes og brugelig er.« — Den 16de Oktober 1660 blev Hr. Bent Olufsen kaldet til Kapellan ved Trefoldigheds Kirke i Kjøbenhavn, men han vedblev dog fremdeles at være Sognepræst i Hvidovre indtil sin Død 1665.

Derefter oprettedes atter den gamle Forbindelse fra 1573 mellem Vor Frue Kirkes første Kapellani og Hvidovre, og M. Søren Lauritsen (Bergendal), øverste Kapellan, fik af Rektor og Professorer Bevilling paa Hvidovre Kald til Hjælp til sin Tjeneste 1665. I Forhandlingerne paa Roskilde Efteraarlandemode (Synod. Dionys.) 1666 forekommer følgende Sag: »Hr. Bertels Enke af Hvidovre havde stevnet Mag. Søren af Kjøbenhavn for Pension. Hun skal have 1 Pund (∴ 4 Td. 1 Skp.) Korn og den bedste Gaard i Byen med sin Rente«.

Forbindelsen mellem Vor Frue Kirkes øverste Kapellani og Hvidovre varede denne Gang i omtrent 80 Aar. Men i et kgl. Reskript af 2den Marts 1742 til Biskop Peder Hersleb om forskellige Præstekald, der skulde separeres eller forsynes med Kapellaner, bestemtes, at ved Ledighed skulde Hvidovre adskilles fra Kapellaniet ved Frue Kirke¹⁾. Og da den daværende Kapellan, Mag. Christian Kølichen, døde, udgik der den 17de Februar 1747 kgl. Befaling til Biskop Hersleb, om at Hvidovre fremtidig skulde være annekeret til Frederiksberg²⁾, en Forbindelse, der som bekendt endnu bestaar; men det blev paalagt Præsten aarlig at udrede 150 Rdl. af Hvidovre Sogns Indkomster til Kapellanen ved Frue Kirke. Samtidig mistede Universitetet Kaldsretten til Hvidovre, som Kongen forbeholdt sig³⁾.

¹⁾ Sjæl. Tegnelse. LXXII, 582 ff.

²⁾ Sjæl. Missiver. LXXV, 231 ff.

³⁾ Baden, Universitets-Journal. V, 186.